

Если в Польше и Чехии процесс кластеризации промышленности идет медленно, то в Словении создана программа национального развития кластеров, включающая два этапа. В ходе первого этапа исследованы 55 тыс. предприятий в 46 отраслях. Анализ показал слабость сетевых связей, отсутствие инфраструктуры, достаточного уровня и опыта кластеризации. Ныне реализуется 130 проектов, привлекаются инвестиции, создается инфраструктура [13, с. 146].

ЛИТЕРАТУРА

1. Алимбаев А.А. Формирование и развитие кластеров крупных корпораций в условиях индустриально-инновационного развития. Отчет о НИР (ИРП). 18 с.
2. Ли С. Кластеры – новые формы организации инновационного процесса. *Наука и Высшая школа Казахстана*. 2015. с.9
3. Современный рынок: природа и развитие / под ред.: Э.П. Дунаева, И.Е. Рудаковой. Москва: Изд-во МГУ, 1992. С.54-133.
4. Шалабекова А.Л. Применение кластеров в управлении экономикой. *Альпари*. № 3. 2005. С.54-58.
5. Герасимов А.В. Вертикальная интеграция: необходимость корректного управления. *Аспирант и соискатель*. 2015. №3. С. 12-16.
6. Современный рынок: природа и развитие / под ред. Э.П. Дунаева, И.Е. Рудаковой. Москва: Изд-во Моск. ун-та. 1992, 132с.
7. Ламанов А. Новые формы российских промышленных сетей. *Проблемы теории и практики управления*. 2014. №5. С. 36-42.
8. Писак В. Новые формы организации инновационного процесса. *Экономист*. 2015. №17. С. 83-95.
9. Диев В.С. Вектор глобализации. *Вестник МГУ. Серия гуманитарных наук*. 2004. №2. С. 23-27.
10. Коуз М.Э., Прасад И., Рогофф К., Вей Ш.П. Финансовая глобализация: не ограничиваясь порицаниями. *Финансы и развитие*. 2015. №10. С. 9-13.
11. Агаев Г.С. Конкуренция: анализ, стратегия, практика. Москва, 2013. 135 с.
12. Мезина Т.В. Кластеры эффективно работающих предприятий в рамках «новой экономики». *Аспирант и соискатель*. 2004. №4. С. 4-10.
13. Бухвальд Е., Веленский А. Развитие и поддержка малого бизнеса (Опыт Венгрии и уроки для России). *Вопросы экономики*. 2002. №7. с. 109-118.
14. Мезина Т.В. Кластеры эффективно работающих предприятий в рамках «новой экономики». *Аспирант и соискатель*. 2014. №14.
15. Ли С. Кластеры – новые формы организации инновационного процесса. *Наука и Высшая школа Казахстана*. 2004. № 19-20. С.9.

УДК 620.91:005.336.1(477)

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-10>

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМ СЕКТОРОМ УКРАЇНИ

Кусакова Ю.О., к.е.н., доцент, Худолей Л.В., к.е.н., викладач, Шевельов О.М.

*Запорізький національний університет
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

lina_kozobash@ukr.net

У статті розглянуто деякі визначення економічної дефініції «енергетичний ресурс» та «енергетична безпека», які нерозривно пов'язані між собою. Встановлено, що дуже багато питань, що стосуються концепції управління енергетичним сектором, залишаються відкритими та потребують уваги з боку науковців. Виокремлено основні елементи концепції управління енергетичним сектором країни. Розглянуто види загроз, які існують в енергетичному секторі країни, та виділено основні цілі забезпечення ефективного його функціонування. Виокремлено пріоритетні завдання та основні напрями державної політики у сфері забезпечення ефективного

функціонування енергетичного сектора України, які ґрунтуються на ринкових засадах функціонування паливно-енергетичного комплексу, спрямовані на підвищення рівня конкуренції на ринках паливно-енергетичних ресурсів та впровадження ефективних механізмів державного регулювання, націлюють на проведення активної зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної політики, спрямованої на забезпечення національних інтересів України. Установлено, що висока енергоемність національної економіки та залежність від імпорту паливно-енергетичних ресурсів значно знижує конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробника та негативно впливає на розвиток соціальної сфери.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс, енергетична безпека, концепція управління, енергетичний сектор, енергетична незалежність.

FORMATION OF AN EFFICIENT SYSTEM OF THE MANAGEMENT OF THE ENERGY SECTOR OF UKRAINE

Kusakova Yu. O., PhD in economics, docent, Khudoliei L.V., PhD in economics, lecturer,

Shevelev O.M.

Zaporizhzhia National University

Ukraine, 696000, Zaporizhzhia, Zhukovsky str., 66

Some definitions of «energy resource» and «energy security», which are inextricably linked to each other, are considered in the article. It has been established that a lot of issues related to the concept of energy sector management remain open and require attention from scientists. The main elements of the concept of management of the energy sector of the country are singled out. The types of threats that take place in the energy sector of the country are considered and the main objectives of ensuring its effective functioning are highlighted. The priority tasks and main directions of the state policy in ensuring the effective functioning of the Ukrainian energy sector based on the market-based functioning of the fuel and energy complex are aimed at increasing the level of competition in the markets of fuel and energy resources, and the introduction of effective mechanisms of state regulation, aimed at conducting an active foreign policy and foreign economic policy, aimed at ensuring the national interests of Ukraine. It is established that the high energy intensity of the national economy and the dependence on imports of fuel and energy resources considerably reduces the competitiveness of domestic producers and has a negative impact on the development of the social sphere.

Key words: fuel and energy complex, energy security, management concept, energy sector, energy independence.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Надійне, доступне, рентабельне та екологічно безпечне енергопостачання є головною передумовою зростання сучасної національної економіки. Енергетична політика тісно пов'язана з політикою у сфері промислового виробництва, технологій, розвитку малого та середнього бізнесу і зовнішньої торгівлі. Для політичної й економічної незалежності, а особливо, враховуючи умови глобалізації, енергетична сфера є надзвичайно важливою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Деякими питаннями, що стосуються теоретичних аспектів класифікації енергетичних ресурсів займалися такі вчені: Ю. Воеводкіна, Л. Батурін, Н. Мхітарян, Дж. Твайделл, А. Уейр, О. Руда, Г. Денисенко.

Наприклад, Ю. Воеводкіна розуміє паливно-енергетичні ресурси як особливий рід матеріальних ресурсів, які, будучи допоміжною сировиною, виділяються в окрему групу [1]. Дж. Твайделл та А. Уейр дають класифікують усі джерела енергії як відновлювальні і невідновлювальні. Вони вважають, що відновлювальні джерела енергії – це джерела потоків енергії, які існують постійно або періодично виникають у навколишньому середовищі. Головною ознакою такої енергії є те, що в навколишньому середовищі вона виступає у вигляді енергії, яка не є наслідком цілеспрямованої діяльності людини. Невідновлювальними ж джерелами енергії є природні запаси речовин і матеріалів, які можуть бути використані людиною для виробництва енергії, а невідновлювані джерела енергії знаходяться в природі у зв'язаному стані й вивільняється в результаті цілеспрямованих дій людини. На думку Л. Батуріна, невідновлювальними джерелами енергії є ресурси неперервного використання людиною без поповнення їх запасів у наслідок господарської діяльності людини та в кругообігу речовин у природі [2].

Слід виділити вчених, які у своїх працях приділили увагу енергетичній безпеці країни та її складовим: В. Бараннік, Є. Сухін, З. Варналій, В. Микитенко, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Горбулін, М. Коваленко.

Так, у постанові КМУ «Про утворення державного підприємства «Енергоринок» від 05.05.2000 № 755, енергетична безпека визначається як своєчасне, повне і безперервне забезпечення паливом та енергією необхідної якості матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення, комунально-побутових та інших споживачів; запобігання шкідливому впливу на довкілля, транспортування, перетворення і споживання паливно-енергетичних ресурсів в умовах сучасних ринкових відносин, тенденцій та показників світового ринку енергоносіїв» [3]. В.Микитенко трактує цю категорію як поєднання потенціалів: економічного, політичного, техніко-технологічного, ресурсного і власне енергетичного, а також факторів: наукового, географічного, організаційного, управлінського тощо [4]. Є. Сухін енергетичну безпеку визначає як спроможність держави забезпечити максимально надійне, технічно безпечне, екологічно прийнятне та обґрунтовано достатнє енергозабезпечення економіки й населення, а також гарантоване забезпечення можливостей керівництва держави у формуванні і здійсненні політики захисту національних інтересів у сфері енергетики без надмірного зовнішнього та внутрішнього тиску в сучасних та прогнозованих умовах [5].

Проте дуже багато питань, що стосуються концепції управління енергетичним сектором, залишаються відкритими та потребують подальшого розгляду.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є формування ефективної концепції управління енергетичним сектором країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сфера енергетики є провідною інфраструктурою української економіки та життєзабезпечувальною складовою національної економіки. Спостерігається наявність низки бар'єрів, що перешкоджають ефективній діяльності державних структур в енергетичній сфері. Особливості державної політики в управлінні енергетичним сектором значною мірою відображають теоретичні та практичні проблеми, пов'язані із обраною концепцією їх управління.

Перед тим, як формувати концепцію управління енергетичним сектором країни, необхідно виокремити її основні елементи:

- суб'єкти та об'єкти управління;
- індикатори забезпечення захисту енергетичного сектора;
- виявлення загроз, які мають негативний вплив на енергетичну безпеку країни;
- пріоритетні завдання та основні напрями зменшення енергетичної залежності;
- цілі забезпечення енергетичної незалежності.

Об'єктом управління є стан енергетичного сектора, що опосередковано визначається через стан структур, компонентів та складових системи, а також впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Суб'єкти управління – центральні та регіональні органи державного управління, органи місцевого самоврядування, а також споживачі, які здійснюють опосередкований вплив через функції цілепокладання, регулювання та стимулювання.

Щодо загроз, які існують з енергетичному секторі, потрібно виділити: економічні, соціально-політичні, зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні, техногенні і природні загрози, а також загрози, пов'язані з недосконалістю управління [6].

Усі перераховані групи загроз мають пряме відношення до енергокомплексу регіонів України. До економічних загроз енергетичної безпеки належать:

- дефіцит інвестиційних ресурсів, необхідних для розвитку, модернізації і технічного забезпечення нормальної роботи енергокомплексу;
- фінансова нестабільність забезпечення функціонування енергокомплексу, забезпечення паливними ресурсами, матеріалами і компонентами для підтримки технологічних процесів, стабільність оплати всіх поточних витрат;
- порушення господарських зв'язків;
- неефективне використання паливних і матеріальних ресурсів;
- надмірно високі ціни на паливні та матеріальні ресурси;
- високі рівні монополізму виробників, постачальників і розподільників енергії і паливних ресурсів;
- технічні обмеження, що виникають через нестачу фінансових коштів;
- незбалансованість виробництва і споживання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), дефіцит енергетичних потужностей, недостатня пропускна здатність мереж.

До соціально-політичних загроз належать:

- нестабільність у суспільстві;
- негативні соціально-політичні події;
- приватні інтереси нових власників в енергетиці, що йдуть урозріз із загальними цілями;
- нездорова конкуренція;
- протиправні дії влади і керівників підприємств;
- низька кваліфікація персоналу;
- криміналізація «енергетичного бізнесу», придбання мафіозними структурами власності та участі у вирішенні енергетичних проблем.

Зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні загрози:

- критична залежність від імпорту паливних ресурсів, енергетичного устаткування, матеріалів;
- зрив договірних поставок;
- дискримінаційні заходи з боку зарубіжних країн;
- критична залежність експорту та імпорту від умов транспортування через території інших країн.

Техногенні загрози. У всіх енерготехнологіях і технічних системах існує ймовірність виникнення аварій і відмов з різних причин. Основними з них є:

- низький технічний рівень і якість обладнання й систем, низька якість будівельно-монтажних, ремонтних робіт і експлуатації;
- великий знос основних виробничих фондів;
- нераціональне розміщення енергетичних об'єктів з ризиком для населення і забруднення навколишнього середовища;
- недотримання правил технічної експлуатації, техніки безпеки й протипожежних заходів.

Природні загрози. Кліматичні умови значною мірою висувають свої вимоги до енергетичного комплексу, до систем і об'єктів енергетики. До числа природних загроз енергетичної безпеки регіонів України належать:

- стихійні лиха-повені, сильні вітри, ожеледні явища, зсуви, зливи й снігопади, підвищена грозова активність, які можуть призвести до руйнування або значного пошкодження обладнання;
- природні аномальні явища, а саме тривала посуха, тривала маловодність річкового стоку, які можуть позначитися на балансах вироблення електричної і теплової енергії, водопостачання енергетичних об'єктів;
- аномальні явища підвищеної сонячної радіаційної активності, що створюють загрозу прискореного старіння ізоляції й температурних впливів.

Недосконалість управління. Ця група загроз пов'язана переважно з:

- недосконалістю організаційних структур управління, низьким рівнем керівного й управлінського персоналу;
- некоординованістю взаємодії підрозділів і підприємств енергокомплексу і взаємозв'язків з іншими галузями економіки;
- помилками і неефективністю реалізації економічної політики держави;
- недосконалістю правової і законодавчої бази;
- неефективністю проведення енергозбережної політики держави і слабкістю механізмів її реалізації;
- слабкістю (ослабленням) державного регулювання і контролю у сфері енергопостачання [6].

Тепер потрібно виділити основні цілі забезпечення ефективного функціонування енергетичного сектора, а саме:

- надійне забезпечення енергетичними ресурсами потреб національної економіки і населення в об'єктивно необхідних обсягах;
- надійне та ефективне функціонування і розвиток галузей і підприємств паливно-енергетичного комплексу (ПЕК);
- забезпечення на державному рівні соціальної спрямованості енергетичної політики щодо енергозабезпечення населення та працівників ПЕК;
- зменшення шкідливого впливу від діяльності об'єктів ПЕК на навколишнє середовище й населення відповідно до внутрішніх та міжнародних вимог [7].

Як відповідь на зазначені загрози, потрібно виділити пріоритетні завдання та основні напрями державної політики у сфері забезпечення ефективного функціонування енергетичного сектора України, які спрямовані на:

- підвищення ефективності використання ПЕР та реалізацію державної політики енергозбереження;
- розширення використання відновлюваних джерел енергії;
- зменшення енергетичної залежності України;
- модернізацію на основі впровадження новітніх технологій енергетичної системи України та підвищення стійкості її функціонування;
- підвищення ефективності реалізації транзитного та експортного потенціалу України в енергетичній сфері;
- зниження негативного впливу проблем функціонування паливно-енергетичного комплексу на умови життєдіяльності людини;
- підвищення ефективності системи управління ПЕК. Визначені пріоритетні завдання ґрунтуються на ринкових засадах функціонування ПЕК, спрямовані на підвищення рівня конкуренції на ринках ПЕК та впровадження ефективних механізмів державного регулювання, націлюють на проведення активної зовнішньополітичної та

зовнішньоекономічної політики, спрямованої на забезпечення національних інтересів України.

Основні напрями зменшення енергетичної залежності країни в сучасних умовах:

- диверсифікація видів та джерел енергії;
- підвищення прозорості, передбачуваності та стабільності зовнішніх джерел енергопостачання;
- поліпшення інвестиційного клімату в енергетичному секторі;
- підвищення енергоефективності та енергозбереження за рахунок впровадження інноваційної техніки та технології;
- забезпечення якісного та безпечного фізичного стану енергетичної інфраструктури;
- вирішення екологічних проблем використання енергоносіїв та забезпечення сталого розвитку.

У такій ситуації Україна повинна або прийняти умови російського енергетичного диктату, або шукати напрями диверсифікації джерел постачання та самих енергетичних ресурсів [8, 9].

Загалом, концепція управління енергетичним сектором України має який вигляд (рис.1).

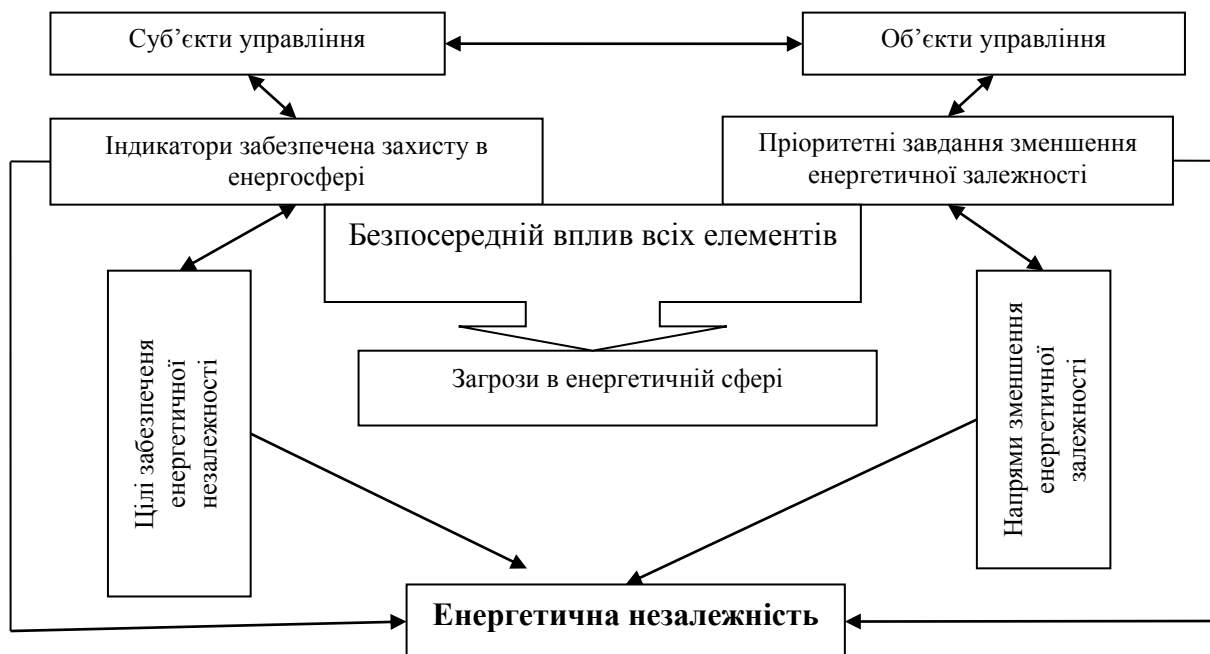

Рис.1. Концепція управління енергетичним сектором України

ВИСНОВКИ

Під час формування концепції управління енергетичним сектором України було виділено основні її елементи. Розглянуто загрози, які виникають в енергетичній сфері та безпосередньо впливають на неї. Виділено основні цілі забезпечення ефективного функціонування енергетичного сектора, пріоритетні завдання та основні напрями державної політики у сфері забезпечення ефективного функціонування енергетичного сектора України.

Без зміни структури вітчизняного виробництва та впровадження енергозберіжних технологій Україна й надалі залежатиме від імпорту нафти й газу, втрачаючи значні валютні резерви. Важливим державним завданням стає поліпшення системи управління галузями паливно-енергетичного комплексу, процесом енергозбереження та використання ефективної концепції управління енергетичним сектором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воеводкіна Ю. Классификация и значение топливно-энергетических ресурсов в производственной деятельности предприятия. *Журнал «Науковедение»*. 2014. № 2. С. 1–10.

2. Твайделл Дж. Возобновляемые источники энергии. Москва: Энергоатомиздат, 1990. 392 с.
3. Постанова КМУ «Про утворення державного підприємства «Енергоринок» від 05.05.2000 № 755. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-2000-%D0%BF/>
4. Микитенко В.В. На чому базується енергетична безпека держави. *Вісник НАН України*. 2005. № 3. С. 41–47.
5. Сухін Є.І. Нетрадиційна енергетика як фактор економічної безпеки держави: автореф. дис... д-ра екон. наук: 21.04 / Нац. Ін.-т пробл. міжнар. безпеки. Київ, 2005. 38 с.
6. Клопов І. О. Моделювання енергетичної безпеки держави. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 2. С. 58-66.
7. Онищенко В.О., Мирошніченко В.В. Загрози в сфері енергетичної безпеки та енергетична залежність України та країн світу. *Проблеми матеріальної культури: Економічні науки*. № 3. С. 76-80.
8. Shenoy V. Lessons learned from Attempts to reform India's Kerosene Subsidy. URL: http://www.iisd.org/pdf/2010/lessons_india_kerosene_subsidy.pdf
9. Тетерук П. О. Ефективність бюджетно-податкової підтримки національної економіки України. *Науковий вісник Національного університету ДПС України*. 2015. № 8 (43). С. 29-35.

УДК 135.851:7

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2018-4-40-11>

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ «СТАЛИЙ РОЗВИТОК» У КОНТЕКСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Морозова Г.С., докторант, доцент

*Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
Україна, 62483, Харківська область, Харківський район, п/в "Докучаєвське - 2"*

ledydi1982@gmail.com

Розглянуто теоретичні аспекти визначення понятійного апарату «сталий розвиток» в контексті сільських територій. Досліджено та узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття «сільські території». Обґрунтовано основні класифікаційні ознаки сучасних підходів до тлумачення поняття «сільські території», а саме: просторово-територіальні, структурні, системні, адміністративно-правові та багатокритеріальні. Розкрито сутність та умови формування сталого розвитку сільських територій. Обумовлено особливе місце села в житті країни. Однак сучасна ситуація свідчить, що деструктивні тенденції на селі набувають загрозливих масштабів. Системні кризові явища та занепад сільських територій призводить до зниження рівня життя сільського населення, зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва, що загрожує продовольчій безпеці держави. Доведено, що переведення сільських територій на модель сталого розвитку слід вважати фундаментальним завданням у розбудові демократичної держави.

Ключові слова: розвиток, сталий розвиток, сільські території, продовольча безпека, біосфера.

TRANSFORMATION OF THE CONCEPTUAL STEEL DEVELOPMENT PLAN IN THE CONTEXT OF RURAL TERRITORIES

G.S. Morozova, doctoral student, assistant professor of finance department

*Kharkiv national agrarian university named after V.V. Dokuchaev
Ukraine, 62483, Kharkiv region, Kharkiv district, "Dokuchaevske - 2"*

The theoretical aspects of definition of the conceptual apparatus "sustainable development" in the context of rural territories are considered. Theoretical approaches to the definition of "rural territories" are explored and generalized. The basic classification signs of modern approaches to the interpretation of the concept of "rural territories" are substantiated, namely: spatial-territorial, structural, systemic, administrative-legal and multicriteria. The essence and conditions of formation of sustainable development of rural territories are revealed. The special place of the village in the life of the country is stipulated. However, the current situation shows that destructive trends in the countryside are threatening. Systemic crises and the decline of rural areas lead to a decrease in the living standards of the rural